

Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti

SAŽETAK: U OVOM ČLANKU BIĆE POJAŠNJENI GENERALNI POJMOVI O DIREKTIVI O DUŽNOJ PAŽNJI KORPORATIVNE ODRŽIVOSTI

Autor: spec. str.inž. Danjel Suhanji

danijel.suhanji@gmail.com, danijel.suhanji@ds-ims.com

Sremska Mitrovica, 29.07.2024, v1.0; DS-IMS.PUB.001.LD

DS-IMS¹

Ova strana je namerno ostavljena prazna

Sadržaj

O članku	3
Kome je namenjen ovaj članak.....	3
Uvod	4
Kada Direktiva stupa na snagu?	5
Koje organizacija su obuhvaćene?.....	6
Zahtevi dužne pažnje na osnovu Direktive CSDDD	7
Direktiva CSDDD i pristup zasnovan na razmišljanju o riziku	7
Kako sprovesti ovu Direktivu?	8
KORAK 1: Integrisanje Direktive i dužne pažnje u politike i sisteme uspravljanja unutar organizacija	8
KORAK 2: Identifikovanje i procene štetnih ljudskih prava i uticaja na životnu sredinu	8
KORAK 3: Sprečavanje, prestanak ili smanjenje stvarnih i potencijalnih štetnih uticaja na ljudska prava i životnu sredinu	9
KORAK 4: Praćenje i procena efikasnosti mera	9
KORAK 5: Komunikacija	9
KORAK 6: Obezbeđivanje sanacije štetnog uticaja	9
Direktiva CSDDD i poslovni partneri organizacije	10
Direktiva CSDDD i zainteresovane strane organizacije	10
Direktiva CSDDD i klimatska tranzicija	11
Kako će dalje teći komunikacija vezano za implementaciju ove Direktive?	12
Interakcija Direktive CSDDD u sa CSRD drugim zakonima	13
Šta organizacija može da uradi da bi se pripremila za implementaciju Direktive CSDDD?	14
Benefiti Direktive CSDDD	15
Kako će funkcionisati režim administrativnog sprovođenja za organizacije unutar EU?	16
Kako će funkcionisati režim odgovornosti?	16
Kako će se pravila primenjivati u odnosu na organizacije iz trećih zemalja?	16
Rezime	17

O članku

U ovom članku želim da odgovorim na najčešća pitanja i da dam sve detalje Direktive CSDDD-u¹ - Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti, kako bi pomoglo razumevanja kako novi okvir utiče na organizacije širom sveta.

Uzmite u obzir da ja nisam pravnik niti stručnjak za finansije, već želim da razumljivim jezikom približim ono što nas sve potencijalno čeka u veoma bliskoj budućnosti (a što se već neko vreme sprema u pozadini i već je primenjeno od strane pojedinih OEM-ova unutar automobilske industrije – i ako možda nije struktuirano na način njima najprikladniji). Shodno da se sama tema dosta vezuje i za Integrisane sisteme menadžmenta, smatram da je potrebno da se šira profesionalna javnost upozna sa istom. Zajedno sa amandmanom klimatskih promena ISO 2024, ISO tehničke komisije za usvajanje standarda imaju dosta posla, kako bi uskladile relevantne sisteme menadžmenta sa direktivama EU.

U ovom članku neće biti detaljno opisivan zakon, već će dati samo smernice za njenu implementaciju i osnovna pojašnjenja. Takođe, EU je izdala i često postavljana pitanja na ovu temu².

U ovom članku, uzet je zvaničan prevod due diligence kao dužna pažnja iz službenog lista Evropske Unije³ i kao takva će biti korišćena u ovom članku. No ipak, kao skraćena kroz članak će biti korišćena engleska skraćena CSDDD ili će se koristiti skraćena Direktiva, u zavisnosti od samog konteksta teksta i teme koja se trenutno obrađuje.

Kako će se sama Direktiva primenjivati u praksi ostaje da se vidi. Na nama je da istu implementiramo kroz organizacije i da je što bolje razumemo (što i jeste cilj ovog članka). Sam članak je pisan u maniru trenutno važeće verzije Annex-a SL, kako bi se kroz vreme mogla povezati i sa tačkama relevantnih standarda sistema menadžmenta.

Naravno, kako je tema nova i očekuju se dodatni akti, u ovom članku nisu dati svi konkretni podaci, već samo oni koji su javno dostupni u trenutku izdavanja članka i prikupljeni sa relevantnih i uvažениh strana.

Kome je namenjen ovaj članak

Ovaj članak je namenjen široj profesionalnoj javnosti, posebno onima koji su povezani sa Integrisanim Sistemima Menadžmenta, kako bi razumeli zahteve nove Direktive EU, bilo da su njihove organizacije unutar ili izvan EU. Ukoliko organizacije posluju unutar EU, pod uslovima datum u ovom članku, ova Direktiva je primenljiva. Pod funkcijama za koje je ovaj članak namenjen podrazumevaju se: menadžeri kvaliteta, životne sredine, zdravlja i bezbednosti, energetskim menadžerima, kao i svi stručnjaci koji su uključeni u procese menadžmenta unutar organizacija, kao pomoć implementaciji Direktive unutar njihovih sistema menadžmenta

Cilj je njihovo upoznavanje sa Direktivom i smernicama za praćenje daljeg toka njenog razvoja, a sve u cilju što efikasnije i efektivnije implementacije iste unutar obuhvaćenih organizacija i ranim prihvatanjem same Direktive unutar organizacija.

Takođe, može biti vodič Auditorima prilikom pripreme za auditiranje obuhvaćenih organizacija, kao vodič ka neophodnim resursima za istraživanje na ovu temu.

¹ Engl.: Corporate Sustainability Due Diligence Directive

² https://commission.europa.eu/document/download/7a3e9980-5fda-4760-8f25-bc5571806033_en?filename=240719_CSDD_FAQ_final.pdf

³ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401760&qid=1722234327222

Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti

Uvod

Nakon dve i po godine intenzivnih pregovora i mogućnosti potpunog odbacivanja, Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti (CSDDD ili Direktiva u daljem tekstu) zvanično je usvojena 24.05.2024⁴. i objavljena u Službenom listu Evropske unije (EU) 05.07.2024. godine⁵, sa početkom važenja od 25.07.2024⁶.

Direktiva⁷ uvodi obaveze za velike organizacije iz EU i van EU, a koje posluju na njenoj teritoriji. Same obaveze se odnose na poštovanje ljudskih prava i uticaj na životnu sredinu u njihovom poslovanju i lancima snabdevanja. Shodno tome, Direktiva CSDDD predstavlja prekretnicu sa trenutno dobrovoljnih i raznovrsnih standarda organizacija o korporativnoj odgovornosti ka obaveznim zahtevima za organizacije koje posluju na teritoriji i nivou cele EU da spreče i da se aktivno bave temama kršenja ljudskih prava i štetom po životnu sredinu.

Direktiva CSDDD nastoji da naloži usaglašenost organizacija sa postojećim međunarodnim standardima o odgovornom poslovnom ponašanju⁸, odnosno vodećim principima UN-a o poslovanju i ljudskim pravima⁹, koji priznaju odgovornost organizacija da sprovedu dužnu pažnju¹⁰, kao i OECD principima¹¹. Njen krajnji cilj je stvaranje ravnopravnijih uslova za organizacije koje već praktikuju odgovorno poslovno ponašanje na teritoriji EU. Jedan od vodećih principa je takođe od strane Međunarodne organizacije rada (International labour organisation), izdat kroz njenu deklaraciju¹².

Unutar Evropske Unije postoji veoma snažna posvećenost tome da poslovanje koje se dešava na njenoj teritoriji bude održivo za organizacije koje posluju, na način da one budu deo višestrukog i kompleksnog pokreta ka globalnoj održivosti. Takođe, pojedine organizacije već duže vreme samostalno, uz saradnju sa relevantnim komisijama definišu kriterijume zaštite životne sredine, društva i upravljanja (ESG¹³) kao osnovnu komponentu svojih poslovnih strategija. Uzmimo ESG kao bitnu osnovu za ovu Direktivu i kao nešto što će se sve više očekivati od organizacija da se primenjuje. A o njemu se sve više priča, pogotovu u Automobilskoj industriji i ako nije u sastavu (zvanično za sada, i ako se prožima) ni IATF 16949, kao ni nekog drugog ISO standarda sistema menadžmenta.

Suočavajući se sa sve većim brojem različitih nacionalnih propisa u ovoj oblasti, organizacije iz EU su počele da pozivaju na harmonizovan i sveobuhvatan pristup dužnoj pažnji na nivou EU koji bi stvorio jednake uslove na jedinstvenom tržištu, a sve to uzimajući u obzir složenost modernih globalnih lanaca snabdevanja, a sve to kroz postavljanje pravila koja su praktična, efikasna i izvodljiva i koja se nadograđuju na postojeće međunarodne zakone i regulative.

Direktiva zahteva od organizacija da obezbede poštovanje ljudskih prava i obaveza u vezi sa životnom sredinom tokom njihovog lanca aktivnosti. Ukoliko se utvrdi kršenje ovih obaveza, organizacije će morati da preduzmu odgovarajuće mere da spreče, ublaže, uklone ili minimiziraju negativne štetne uticaje koji proizilaze iz njihovog poslovanja, poslovanja njihovih poslovnica i njihovih dobavljača i zainteresovanih strana u njihovom lancu aktivnosti. Organizacije se, kroz ovu Direktivu, mogu smatrati odgovornim za nastalu štetu i moraće da obezbede punu nadoknadu.

Organizacije obuhvaćene direktivom će takođe morati da usvoje i sprovedu plan klimatske tranzicije u skladu sa Pariskim sporazumom¹⁴ o klimatskim promenama.

⁴ <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/05/24/corporate-sustainability-due-diligence-council-gives-its-final-approval/pdf/>

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/oj/daily-view/L-series/default.html?ojDate=05072024>

⁶ [Corporate sustainability due diligence - European Commission \(europa.eu\) https://www.commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en?Channel=Library](https://www.commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en?Channel=Library)

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1760&qid=1722234327222>

⁸ Enlg.: Responsible business conduct, skraćeno RBC

⁹ https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf

¹⁰ Enlg.: Human rights due diligence, skraćeno HRDD

¹¹ <https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/responsible-business-conduct.html>

¹² https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_ent/@multi/documents/publication/wcms_094386.pdf

¹³ Enlg.: Environmental, Social and Governance, skraćeno ESG. ESG naglašava važnost održivog poslovanja, društvene odgovornosti i transparentnosti u donošenju poslovnih odluka

¹⁴ <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>

Kada Direktiva stupa na snagu?

Na osnovu preliminarog teksta¹⁵ ¹⁶od 24.02.2022 i teksta 30.11.2022¹⁷, **zvaničan tekst je donet 05.07.2024**, dok će **Direktiva će stupiti na snagu 25. jula 2024**. i počće da se **primenjuje na organizacije postepeno počev od 26. jula 2027**¹⁸. Na osnovu reference 16 dati su dalje rokovi za implementaciju:

- Države članice je potrebno da do 26.07.2026 u svoje zakone uključe neophodne odredbe kako bi prihvatile unutar svojih zakonodavstava ovu direktivu;
- Nakon 3 godine (26.07.2027): Organizacije iz EU sa više od 5 000 zaposlenih i 1 500 miliona evra prometa širom sveta (neto), kao i organizacije koje nisu iz EU sa više od 1 500 miliona evra prometa ostvarenog u EU (neto);
- Nakon 4 godine (26.07.2028): Organizacije iz EU sa više od 3 000 zaposlenih i 900 miliona evra prometa širom sveta (neto), kao i organizacije koje nisu iz EU sa više od 900 miliona evra prometa ostvarenog u EU (neto);
- Nakon 5 godina (26.07.2029): Sve ostale organizacije u okviru samog okvira Direktive iz tabele u poglavlju „Koje organizacije su obuhvaćene?“.

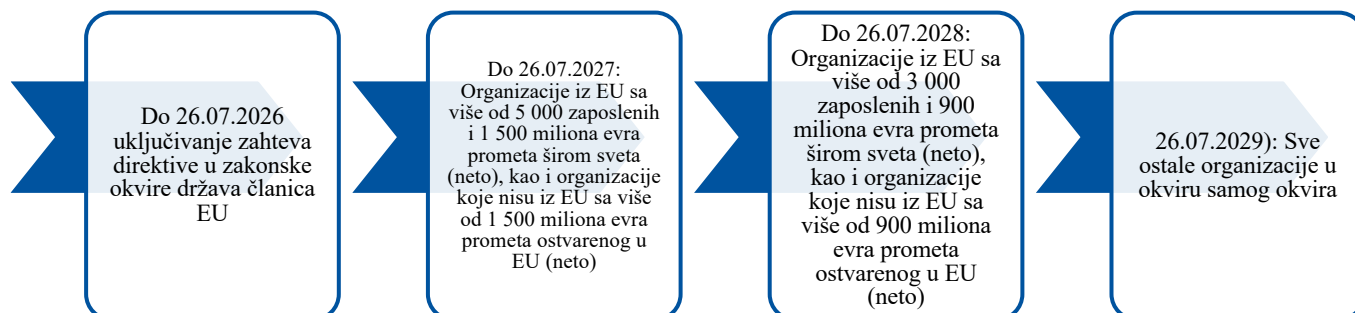
Primenljivost Direktive

Organizacije članice EU

- Društva sa ograničenom odgovornošću i partnerstva sa više od 1 000 zaposlenih i neto svetskim prometom od preko 450 miliona evra (u bilo kom sektoru) u poslednjoj finansijskoj godini
- Ako li je je krajnja matična kompanija grupacije koja u proseku ima više od 1.000 zaposlenih i neto promet širom sveta od više od 450 miliona evra u poslednjoj finansijskoj godini
- Sklopljen je u ugovore o franšizingu ili licenciranju u EU sa autorskim honorarima većim od 22,5 miliona evra i imao je neto promet širom sveta od više od 80 miliona evra u poslednjoj finansijskoj godini

Organizacije koje nisu članice EU

- Društva komparabilna onima u EU, a koja su ostvarila je neto promet od više od 450 miliona evra u EU u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini.
- Ako je krajnja matična kompanija grupacije koja je ostvarila neto promet od više od 450 miliona evra u EU u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini
- Sklopljen je u ugovore o franšizingu ili licenciranju u EU sa autorskim honorarima većim od 22,5 miliona evra i imao je neto svetski promet od više od 80 miliona evra u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini

¹⁵ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6533-2022-INIT/en/pdf>

¹⁶ [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729424/EPRS_BRI\(2022\)729424_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/729424/EPRS_BRI(2022)729424_EN.pdf)

¹⁷ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15024-2022-REV-1/en/pdf>

¹⁸ https://commission.europa.eu/document/download/7a3e9980-5fda-4760-8f25-bc5571806033_en?filename=240719_CSDD_FAQ_final.pdf

Koje organizacija su obuhvaćene?

Direktiva CSDDD se primenjuje i na organizacije osnovane u EU i na organizacije osnovane van EU.

Direktiva će uticati na organizacije koje imaju više od 1.000 zaposlenih sa prometom većim od 450 miliona evra, a njihove aktivnosti se kreću od proizvodnje robe ili pružanja usluga, do dalje distribucije, transporta ili skladištenja proizvoda.

Organizacije koje su obuhvaćene Direktivom, moraće da preduzmu i implementiraju sistem zasnovan na principu razmišljanja zasnovanom na riziku kako bi pratili, sprečili ili ispravili nastale štetne uticaje koje se odnose na ljudska prava ili životnu sredinu identifikovane Direktivom CSDDD.

Tabela minimum obuhvaćenih organizacija:

Organizacije osnovane u EU (Član 2 - 1 CSDDD)	Organizacije osnovane van EU (Član 2 - 2 CSDDD)
Ispunjava jedan od sledećih kriterijuma dve uzastopne finansijske godine:	
Društva sa ograničenom odgovornošću i partnerstva sa više od 1 000 zaposlenih i neto svetskim prometom od preko 450 miliona evra (u bilo kom sektoru) u poslednjoj finansijskoj godini	Društva komparabilna onima u EU, a koja su ostvarila je neto promet od više od 450 miliona evra u EU u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini
Ako li je je krajnja matična kompanija grupacije koja u proseku ima više od 1.000 zaposlenih i neto promet širom sveta od više od 450 miliona evra u poslednjoj finansijskoj godini	Ako je krajnja matična kompanija grupacije koja je ostvarila neto promet od više od 450 miliona evra u EU u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini
Sklopljen je u ugovore o franšizingu ¹⁹ ili licenciranju u EU sa autorskim honorarima većim od 22,5 miliona evra i imao je neto promet širom sveta od više od 80 miliona evra u poslednjoj finansijskoj godini	Sklopljen je u ugovore o franšizingu ili licenciranju u EU sa autorskim honorarima većim od 22,5 miliona evra i imao je neto svetski promet od više od 80 miliona evra u finansijskoj godini koja je prethodila poslednjoj finansijskoj godini

Direktiva se primenjuje samo ako su gore navedeni uslovi ispunjeni u dve uzastopne finansijske godine.

Krajnje matične kompanije čija je glavna delatnost upravljanje aktivnosti u operativnim poslovnica²⁰ i koje se ne bave donošenjem upravljačkih, operativnih i finansijskih odluka koje utiču na grupu ili jedno ili više zavisnih preduzeća su izuzete, ako je jedna od njihovih poslovnica osnovanih u EU određena da ispunjava uslove obaveze prema članovima 6, 16 i 22 Direktive CSDDD.

Direktiva CSDDD takođe utiče na poslovne partnere uzvodno i nizvodno koji su deo lanca aktivnosti organizacija koje spadaju u okvir Direktive, bez obzira na to gde se ovi poslovni partneri nalaze i da li popadaju pod uslove samu Direktivu ili ne:

- Male i srednje organizacije mogu biti pogođeni kao direktno ili indirektno u lancu aktivnosti većih organizacija u obimu. Kao takve, ove organizacije mogu da primaju zahteve za prikupljanje i razmenu informacija o štetnim stvarnim ili potencijalnim uticajima, kao i za rešavanje onih u skladu sa obavezama koje su definisane sa organizacijom sa kojom posluje, a koja je obaveza da se pridržava Direktive.

Kako bi se zaštitile male i srednje organizacije i umanjio njihov teret, Direktiva uključuje i odredbe koje imaju za cilj njihovu podršku i zaštitne mere protiv prebacivanja tereta usaglašenosti od strane velikih organizacija na njih kroz posebnu podršku kao što su informacije i uputstva o koracima dužne pažnje, alatima i izgradnji kapaciteta.

¹⁹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Fran%C5%A1iza>

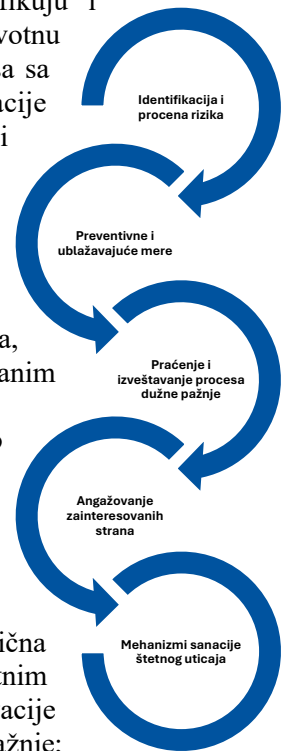
²⁰ Pod poslovnica se podrazumevaju ogranci, koji mogu biti operativni ili neoperativni, gde matična kompanija može biti na primer centralna lokacija koja upravlja poslovnica (npr.: Engl.: Headquarter)

Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti

Zahtevi dužne pažnje na osnovu Direktive CSDDD

U ovom poglavlju su dati glavni principi na osnovu Direktive CSDDD. Oni će u daljem tekstu biti detaljno pojašnjeni:

- **Identifikacija i procena rizika:** Organizacije moraju kontinuirano da identifikuju i procenjuju stvarne i potencijalne negativne rizike i uticaje na ljudska prava i životnu sredinu tokom svog poslovanja, unutar svog lanaca snabdevanja i poslovnih odnosa sa zainteresovanim stranama. Ovo uključuje mapiranje čitavih lanaca aktivnosti organizacije kako bi se istakla područja podložna rizicima. Identifikacija štetnih uticaja, kao i ažuriranje planova klimatske tranzicije organizacije treba da se vrši na svakih 12 meseci;
- **Preventivne i ublažavajuće mere:** Jednom kada su rizici i potencijalni negativni štetni efekti identifikovani, organizacije moraju definisati, planirati i primeniti odgovarajuće mere za sprečavanje i ublažavanje ovih negativnih uticaja samih identifikovanih rizika. Ovo uključuje uspostavljanje čvrstih i robusnih politika, najboljih praksi i sistema menadžmenta za efikasno rešavanje i upravljanje identifikovanim rizicima;
- **Praćenje i izveštavanje procesa dužne pažnje:** Organizacije su dužne da redovno prate delotvornost svojih procesa dužne pažnje i da transparentno prikazuju godišnje javne izveštaje sa detaljima o njihovim nalazima i preduzetim merama i radnjama. Ova transparentnost treba biti dizajnirana tako da omogući zainteresovanim stranama, uključujući investitore, potrošače i regulatore, da procene posvećenost organizacije njenoj održivosti;
- **Angažovanje zainteresovanih strana:** Angažovanje zainteresovanih strana je kritična komponenta Direktive CSDDD. Organizacije se moraju konsultovati sa relevantnim zainteresovanim stranama, uključujući kao minimum zaposlene, zajednice i organizacije civilnog društva, kako bi osigurale da se njihov glas uzme u obzir u procesu dužne pažnje;
- **Mehanizmi sanacije štetnog uticaja:** Organizacije moraju uspostaviti ili učestvovati u efikasnim procesima sanacije nastalih štetnih uticaja kako bi se pozabavile svim negativnim uticajima koji se pojave. Ovo uključuje uspostavljanje mehanizama za podnošenje pritužbi kako bi se pogođenim pojedincima, organizacijama i zajednicama omogućio pristup pravnim lekovima i osigurale odgovarajuće mere.

Direktiva CSDDD i pristup zasnovan na razmišljanju o riziku

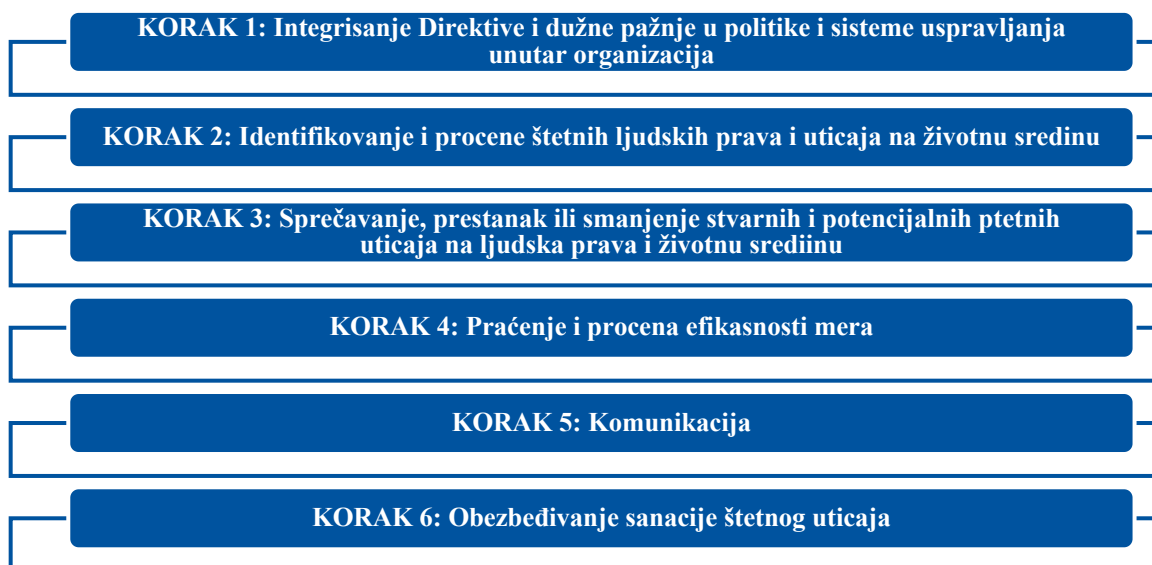
Kao i u većini standarda sistema menadžmenta, razmišljanje i donošenje odluka zasnovanog na riziku je nešto što je osnova. U ovom kratkom poglavlju, biće dato mišljenje o primenljivosti Direktive CSDDD kroz pristup zasnovan na razmišljanju o riziku. No, kako postoje rizici tako postoje i prilike. Kada govorimo o razmišljanju o riziku ni njih ne smemo zaboraviti.

U slučajevima kada organizacija identifikuje veći broj štetnih uticaja, ali ne može da ih spreči, ublaži, ukloni ili minimizira u isto vreme i u punom obimu, zakonodavac unutar EU dozvoljava prilikom primene Direktive organizacijama da njima upravljaju koristeći pristup zasnovan na riziku. U praksi, organizacije mogu da daju prioritet rizicima koji su najteži, odnosno mogu imati najveći uticaj na organizaciju po pitanju ljudskih prava i zaštite životne sredine i koji će najverovatnije nastati (verovatnoći) pre nego što se pozabave drugim rizicima negativnim uticajima.

Razumno i ispravno određivanje prioriteta takođe bi moglo da ograniči odgovornost organizacije u slučaju nastalih šteta i negativnih uticaja koje proizilaze iz manje ozbiljnih i manje verovatnih negativnih uticaja koje organizacija još nije rešila. Naravno, i ovde mora da se napomene da metodologije vezane za upravljanje rizicima (i prilikama) moraju biti jasno definisane i razvijene, kako bi se obezbedila jasna sledljivost i sistematičnost i takođe obezbedila sledljivost (uključujući i sledljivost zapisa analize rizika i prilika organizacija) kroz integraciju unutar upravljanja rizicima i prilikama organizacije. PESTEL je jedan od alata koji se može koristiti.

Kako sprovesti ovu Direktivu?

Pristup poslovanju u EU je u određenoj meri usklađen sa postojećim međunarodnim standardima i okvirima, kao što su u uvodu već navedeni vodeći principi UN o poslovanju i ljudskim pravima i smernice OECD-a o odgovornom poslovnom ponašanju. Preporučuje se proces dužne pažnje u šest koraka, opisan ispod.

KORAK 1: Integrisanje Direktive i dužne pažnje u politike i sisteme menadžmenta unutar organizacija

Član 7 Direktive CSDDD zahteva od organizacija da:

- Integrišu dužnu pažnju u sve relevantne politike i sisteme upravljanja rizikom;
- Uspostave politiku dužne pažnje koja sadrži opis pristupa organizacije dužnoj pažnji i procesa koji su uspostavljeni da integrišu dužnu pažnju u poslovanje;
- Da se tačno odrede kodeks ponašanja koji opisuje pravila i principe kojih treba da se pridržavaju organizacija i sve njene poslovnice, kao i direktni i indirektni poslovni partneri.

Politika dužne pažnje treba da se razvije u konsultaciji sa zaposlenima i njihovim predstavnicima i da se ažurira kada dođe do „značajne promene“ ili najmanje svake dve godine.

KORAK 2: Identifikovanje i procene štetnih ljudskih prava i uticaja na životnu sredinu

Direktiva zahteva od organizacija da preduzmu „odgovarajuće mere“, kao što su analiza svojih lanaca vrednosti, pregled audit izveštaja, korišćenje nezavisnih izveštaja i informacija koje daju zainteresovane strane, kako bi izvršile:

- Mapiranje operacija da bi se identifikovala područja u kojima će najverovatnije doći do negativnih uticaja i da će biti najteži / najozbiljniji;
- Na osnovu ovog mapiranja, izvršile sveobuhvatnu u duboku procenu verovatnoće rizika i njihove ozbiljnosti.

Jedna od najvećih poteškoća sa kojima se multinacionalne kompanije suočavaju u ovoj fazi je potreba da se procene sopstveno poslovanje kompanije, u poslovanju njenih poslovnica, ali i njihovih poslovnih partnera (član 8 CSDDD).

KORAK 3: Sprečavanje, prestanak ili smanjenje stvarnih i potencijalnih štetnih uticaja na ljudska prava i životnu sredinu

Organizacije moraju da preduzmu odgovarajuće mere da spreče ili bar na adekvatan način ublaže potencijalne uticaje koji su bili ili su trebali biti identifikovani u prethodnim koracima procesa dužne pažnje. Primeri mera koje organizacije mogu da primene uključuju:

- Akcioni plan prevencije;
- Ugovorne garancije (direktni, ali i indirektni poslovni partneri) i verifikacija treće strane (ukoliko je primenljivo);
- Finansijska i nefinansijska ulaganja u procese i infrastrukturu organizacije;
- Poboljšanje poslovanja organizacije (uključujući praksu kupovine, dizajna i distribucije);
- Podrška dobavljačima i malim i srednjim organizacijama (kroz na primer: izgradnja kapaciteta, usmeravanje i obuka, administrativna i finansijska podrška);
- Sarađujući sa drugim zainteresovanim stranama, organizacijama i poslovnim partnerima.

Prilikom odlučivanja koje odgovarajuće mere treba da sprovedu, organizacije treba da razmotre svoju sposobnost da utiču na svog poslovnog partnera izazivajući bilo kakve negativne uticaje, uključujući i sopstveno učešće u tim uticajima.

Sama uloga u ovome Direktive CSDDD-a jeste da podstakne organizacije da uspostave stalni dijalog i angažovanje sa svojim dobavljačima, zainteresovanim stranama i poslovnim partnerima, kako bi zajedno sprečili potencijalne negativne uticaje.

U istom duhu je i zahtev da se zainteresovanim stranama omogućiti da podnesu žalbe i obaveštenja o lošem ponašanju organizacije.

Ako se potencijalni negativni uticaji i štete pojave, moraju da se preduzmu odgovarajuće mere kako bi se štetni uticaji otklonili ili ublažili od strane organizacije.

KORAK 4: Praćenje i procena efikasnosti mera

Organizacije moraju periodično da procenjuju sprovođenje sopstvenih operacija i mera, kao i onih svojih poslovnica i poslovnih partnera. Oni takođe moraju da prate adekvatnost i efektivnost mera usvojenih u okviru obaveza u koraku 2. Ovo treba da se uradi nakon bilo kakve značajne promene ili najmanje svakih 12 meseci.

Ako je potrebno, politika dužne pažnje, identifikovani negativni uticaji i odgovarajuće mere moraju se ažurirati u skladu sa tim.

KORAK 5: Komunikacija

Organizacije moraju da izveštavaju o pitanjima obuhvaćenim ovom Direktivom sa godišnjim izveštajem objavljenim na njihovoj web stranici najkasnije 12 meseci nakon datuma bilansa finansijske godine za koju je izveštaj sastavljen.

Organizacije koje su obuhvaćene Direktivom o izveštavanju o korporativnoj održivosti (CSRD - Corporate Sustainability Reporting Directive²¹) i koje već podležu obavezi izveštavanja ne moraju da izveštavaju prema CSDDD.

KORAK 6: Obezbeđivanje sanacije štetnog uticaja

Ako organizacije izazovu, samostalno ili zajedno sa svojim poslovnim partnerima stvarni negativan štetni uticaj, moraju da obezbede sanaciju negativnog uticaja kroz izvršenje odgovarajućih mera. Ovo uključuje vraćanje štetnim uticajem pogođene osobe ili osoba, zajednica ili okruženja u situaciju koja je ekvivalentna onoj u kojoj bi se nalazili da nije došlo do stvarnog negativnog štetnog uticaja. Ako to nije moguće, onda odgovarajuća mera treba da vrati štetnim uticajem pogođenu osobu ili osobe u položaj što je moguće bliži njihovoj prvobitnoj situaciji.

Primeri mera sanacije mogu uključivati finansijsku i nefinansijsku kompenzaciju ili nadoknadu troškova za štetnim uticajem nastale situacije.

²¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>
Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti

Direktiva CSDDD i poslovni partneri organizacije

Domet i obim Direktive CSDDD nije ograničen samo na organizacije koje su direktno u okviru Direktive. Ona takođe utiče na poslovne partnere i zainteresovane strane uzvodno i nizvodno u odnosu na trenutni položaj organizacije.

Organizacije koje su obuhvaćene Direktivom CSDDD-om će morati da sprovedu temeljnu dužnu pažnju ne samo u svojim operacijama već i u poslovanju svojih poslovnih partnera. Dakle, u praksi će im biti potrebno pojačano praćenje, provere i auditi njihovih poslovnih partnera.

Organizacije će možda morati da pregledaju i revidiraju svoje ugovore sa poslovnim partnerima kako bi uključile specifične klauzule o održivosti i ljudskim pravima i nametnule nove obaveze.

One će takođe možda morati da ponude mere kao što su izgradnja kapaciteta i obuka manjim i srednjim organizacijama, a koji su njihovi poslovni partneri, kako bi ih podržali u poštovanju Direktive CSDDD.

Očekuje se da će Komisija do 2027. godine izdati smernice o dobrovoljnim modelima ugovornih klauzula između organizacija i poslovnih partnera.

Poslovni partneri bi trebalo da budu spremni objave i prikažu detaljnije informacije o svojim operacijama i praksama nabavke kako bi pomogli organizacijama da ispune svoje obaveze dužne pažnje.

Važan aspekt jeste taj da ako poslovni partneri ne ispune zahteve organizacija u punom obimu, kao poslednje sredstvo ostaje mogućnost da se privremeno obustavi ili čak prekine ugovorni odnos sa poslovnim partnerima, gde stvarni negativni uticaji nisu mogli da se uklone ili ublaže.

Direktiva CSDDD i zainteresovane strane organizacije

Direktiva CSDDD podstiče organizacije da se efikasno i smisleno angažuju sa relevantnim zainteresovanim stranama, koje bi trebalo da uključuju kao minimum: zaposlene u organizaciji, sindikate i predstavnike radnika, potrošače, nacionalne institucije za ljudska prava i zaštitu životne sredine i organizacije lokalnih zajednica.

Komisija EU će izdati detaljnije smernice o tome kako bi ovaj angažman trebalo da se odvija.

U ovoj fazi, zakon zahteva od organizacija da:

- Konsultuje zainteresovane strane u određenim fazama procesa o dužnoj pažnji, na primer prilikom identifikovanja i procene stvarnih i potencijalnih štetnih uticaja, izrade planova prevencije i korektivnih akcionih planova, prilikom odlučivanja o prekidu ili suspenziji poslovnih odnosa sa zainteresovanim stranama, prilikom donošenja mera za otklanjanje štetnih uticaja;
- Obezbedi zainteresovanim stranama relevantne i sveobuhvatne informacije, proaktivno ili nakon zahteva sa njihove strane.

Član 13 -6 Direktive CSDDD utvrđuje mehanizam koji će u određenoj meri olakšati komunikaciju između organizacija i zainteresovanih strana, zaposlenih u organizaciji i njihovih predstavnika.

Direktiva CSDDD i klimatska tranzicija

Već sam pominjao u članku amandman vezan za ISO 2024 standarde sistema menadžmenta i klimatske promene, a vezan za Londonsku deklaraciju²². Ova Direktiva dodatno obavezuje organizacije sa pooštrenim zahtevima nego što je to definisano kroz navedeni Amandman. Naravno, postoje i organizacije koje se ne sertifikuju po nekom od ISO standarda sistema menadžmenta, samim tim postojanje ove Direktive je od velikog značaja po pitanju uticaja životnu sredinu i klimatsku tranziciju.

Od određenih organizacija se već zahteva da se pridržavaju Direktive o korporativnom izveštavanju o održivosti (CSRD) koja zahteva od tih organizacija da usvoje i sprovede plan klimatske tranzicije.

Ovo je plan koji ima za cilj da obezbedi da su poslovni model i korporativna strategija kompatibilni sa tranzicijom na održivu ekonomiju, posebno sa ciljem ograničavanja globalnog zagrevanja na 1,5°C u skladu sa Pariskim sporazumom, sa neto nultim ciljevima, i izloženost aktivnostima vezanim za ugalj, naftu i gas.

Kroz član 22, Direktiva CSDDD upravo govori o ovoj temi, a bazirano na ciljevima koje je EU postavila vezano za 2030. godinu, sa ciljem ostvarenja krajnjih ciljeva za 2050. godinu. Ono što je ISO amandman 2024 delimično propisao i podžao unutar okvira svojih standarda sistema menadžmenta, malo je detaljnije i pojašnjeno kroz član 22, koji kaže da plan treba da sadrži sledeće:

- Vremenski ograničene ciljeve, uključujući naučno zasnovane ciljeve za 2030. i svakih pet godina do 2050 i ciljeve smanjenja emisija za obim 1, 2 i 3 emisije gasova staklene bašte (u daljem tekstu GHG²³);
- Strategije dekarbonizacije, odnosno ključne akcije i koraci za postizanje ovih ciljeva, potencijalne promene u ponudi proizvoda i usluga organizacije, usvajanje novih tehnologija;
- Detalji ulaganja, odnosno objašnjenje i kvalifikacija ulaganja i finansiranja za plan tranzicije;
- Ulogu menadžmenta, uključujući opis uloga i odgovornosti administrativnih, menadžerskih i nadzornih organa u vezi sa planom tranzicije.

Plan treba revidirati svakih 12 meseci i uključiti opis napretka organizacije ka postizanju postavljenih ciljeva.

Smatra se da organizacije koje prijave svoj plan klimatske tranzicije prema CSRD-u ispunjavaju ovu obavezu utvrđenu u Direktivi CSDDD.

²² <https://www.iso.org/ClimateAction/LondonDeclaration.html>

²³ Greenhouse gas

Kako će dalje teći komunikacija vezano za implementaciju ove Direktive?

Direktiva CSDDD uspostavlja opšti okvir za dužnu pažnju korporativne održivosti, ostavljajući konkretnije aspekte budućem zakonodavstvu i smernicama za sprovođenje.

Do 2027., komisija će razviti opšte i sektorske smernice o brojnim temama, uključujući:

- Uputstva o tome kako da se sprovede dužna pažnja, sa posebnim fokusom na identifikaciji i određivanju prioriteta štetnih uticaja (pogledajte deo u kome se priča o razmišljanju zasnovanom na riziku), odgovarajućim merama za prilagođavanje kupovne prakse, odgovornim odvajanjem, sanacijom, angažovanjem zainteresovanih strana;
- Praktično uputstvo o planu klimatske tranzicije;
- Uputstva za procenu faktora rizika na nivou organizacije, poslovnih operacija - geografskih i kontekstualnih, proizvoda i usluga i sektorskih faktora rizika, uključujući one koji su povezani sa područjima pogođenim konfliktom i visokorizičnim područjima;
- Informacije o angažovanju zainteresovanih strana;
- Daljim alatima i resursima za olakšavanje usklađenosti sa Direktivom CSDDD.

Takođe će usvojiti dodatne akte kako bi se razjasnili sadržaji i kriterijumi za izveštavanje i saopštavanje mera dužne pažnje, u skladu sa standardima izveštavanja o korporativnoj održivosti i CSRD.

U skladu sa članom 18 Direktive CSDDD, Komisija će takođe razviti smernice o dobrovoljnim modelima ugovornih klauzula koje organizacije mogu koristiti da zahtevaju od svojih poslovnih partnera i dobavljača da se pridržavaju njihovog kodeksa ponašanja i daljih mera usvojenih u skladu sa ovom Direktivom. Ovo će biti ključni aspekt za brojne organizacije sa globalnim lancima snabdevanja koje se bore da dobiju informacije ili konkretna uverenja od svojih poslovnih partnera ili dobavljača u trećim zemljama (na primer: koje nisu u EU ili na teritoriji Evrope).

Države članice EU takođe moraju da usvoje prateće mere kako bi pomogle organizacijama da se pridržavaju Direktive CSDDD. Ove mere mogu uključiti namenske web stranice, platforme i portale, službu za pomoć i smernice za njeno praćenje i implementaciju.

Na kraju, CSDDD prepoznaje ulogu koju industrija i inicijative sa više zainteresovanih strana igraju u podršci sprovođenju obaveza dužne pažnje i podstiče kompanije da učestvuju u njima zajedničkim snagama, otvoreno i transparentno.

Interakcija Direktive CSDDD u sa CSRD drugim zakonima

U ovom poglavlju će biti date smernice ka vezama sa drugim zakonima EU, uključujući naravno i CSRD, kako bi se razumelo šta je još dodatno potrebno pogledati i eventualno pojasniti.

Što se tiče CSRD²⁴-a, glavni zaključak je da Direktiva CSDDD zahteva od organizacija da preduzmu konkretne korake za poboljšanje svog uticaja na životnu sredinu i društvo duž lanca snabdevanja, dok CSRD zahteva od njih da prijave i javno objave ove napore. Generalno, organizacije koje su obuhvaćene CSRD (što se već primenjuje na prvu grupu organizacija koje treba da podnesu izveštaj u 2025. za finansijsku 2024. godinu) takođe su u okviru Direktive CSDDD. Dakle, izveštavanje prema CSRD bi izbeglo dodatno izveštavanje u okviru Direktive CSDDD. Samim tim, tim organizacijama je pojednostavljena implementacija ovde Direktive, a takođe su već i upoznate sa osnovnim elementima i načelima poslovanja prema CSDDD.

Generalno, organizacije koje spadaju u okvir i ispunjavaju obaveze izveštavanja utvrđene CSRD su izuzete od nekoliko obaveza prema Direktivi CSDDD, kao što je priprema plana tranzicije za ublažavanje klimatskih promena kao što je gore pomenuto i obaveza objavljivanja godišnjeg izveštaja o njihovu web stranicu. Države članice EU moraju da krenu sa implementaciju CSRD-a do 6. jula 2024. godine, a obaveze CSRD će uskoro postati primenljive na prvu grupu organizacija iz njenog okvira.

Treba napomenuti da je Direktiva CSDDD opšti okvir koji će se primenjivati pored drugih konkretnijih zakonskih akata o dužnoj pažnji. Ako organizacija spada pod okvir ovih propisa i uredbi, važno je da naprave detaljniju procenu koja se bavi specifičnostima regulatornih zahteva jer obaveze ovakvih organizacija mogu prevazići obaveze koje su propisane Direktivom CSDDD.

²⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>
Direktiva o dužnoj pažnji korporativne održivosti

Šta organizacija može da uradi da bi se pripremila za implementaciju Direktive CSDDD?

Neke organizacije već uveliko primenjuju mere koje će kroz ovaj članak biti saopštene, one su generalne, javno dostupne i ne bi trebalo da predstavljaju nepoznanicu za veći broj organizacija.

Organizacije već mogu da počnu da se pripremaju za CSDDD tako što će:

- Vršiti procene rizika da bi se identifikovali stvarni i potencijalni negativni uticaji u okviru sopstvenih operacija, podružnica i lanaca snabdevanja vezano za teme Direktive (ljudska prava i zaštita životne sredine);
- Usvajanje mera za sprečavanje ili, gde to nije moguće, minimiziranje identifikovanih štetnih uticaja vezano na teme iz Direktive;
- Pripremanje odgovarajućih i konkretnih ugovornih garancija i klauzula koje će biti uključene u direktne i indirektno ugovore sa dobavljačima;
- Usvajanje mera za proveru poštovanja ovih ugovornih obaveza i garancija (uključujući i auditiranje unutar svog lanca snabdevanja).

Organizacije mogu da počnu da angažuju dobavljače na sledeći način:

- Saopštavanje kodeksa ponašanja organizacije i šta se to očekuje od dobavljača;
- Početak dobijanja ugovornih uverenja o usklađenosti sa kodeksom ponašanja organizacije i planom prevencije i korektivnih akcija, ako je primenljivo, od direktnih i indirektnih dobavljača;
- Rad sa dobavljačima na sprečavanju i okončanju štetnih uticaja i obezbeđivanje obuke o zahtevima CSDDD.

Tokom perioda uvođenja Direktive CSDDD, organizacije na koje se to odnosi mogu nastaviti da zastupaju i angažuju se sa regulatorima kako bi dobili smernice kako bi se osiguralo da se Direktiva CSDDD pravilno implementira u zakonodavstvo država članica EU.

Benefiti Direktive CSDDD

Na osnovu komisije EU²⁵, postoji nekoliko glavnih benefita ove Direktive:

- Za građane:
 - Bolja zaštita ljudskih prava, uključujući radnička prava.
 - Zdravije okruženje za sadašnje i buduće generacije, uključujući upravljanje klimatskim promenama;
 - Povećano poverenje u okolne organizacije
 - Više transparentnosti omogućava informisane izbore;
 - Bolji pristup pravdi za oštećenje;
- Za organizacije:
 - Harmonizovan pravni okvir u EU, stvarajući pravnu sigurnost i jednake uslove;
 - Veće poverenje kupaca i posvećenost zaposlenih;
 - Bolja svest o negativnim ljudskim pravima organizacija i uticajima na životnu sredinu, manje rizika od odgovornosti;
 - Bolje upravljanje rizikom, veća otpornost i veća konkurentnost organizacije;
 - Povećana privlačnost za talente, investitore orijentisane na održivost i javne naručioce;
 - Povećani podsticaji za inovacije;
 - Bolji pristup finansijama;
- Za zemlje u razvoju:
 - Bolja zaštita ljudskih prava i životne sredine;
 - Održivo ulaganje, izgradnja kapaciteta i podrška kompanijama u lancu vrednosti;
 - Poboljšane prakse vezane za održivost;
 - Povećano prihvatanje međunarodnih standarda;
 - Poboljšani uslovi života ljudi.

²⁵ https://commission.europa.eu/business-economy-euro/doing-business-eu/sustainability-due-diligence-responsible-business/corporate-sustainability-due-diligence_en?Channel=Library

Kako će funkcionisati režim administrativnog sprovođenja za organizacije unutar EU?

- Administrativno sprovođenje Direktive uključuje zabrane i sankcije nadležnih nacionalnih nadzornih organa;
- Direktiva zahteva da takve sankcije budu efikasne i odvraćajuće, ali i proporcionalne;
- Neusaglašenost sa obavezama koje proističu iz Direktive takođe će se kvalifikovati kao ekološki ili društveni;
- Evropska mreža nadzornih organa će obezbediti koordinisan pristup među nacionalnim regulatorima i omogućiti saradnju u slučajevima izvršenja i razmenu informacija.

Kako će funkcionisati režim odgovornosti?

Kada organizacija namerno ili iz nemara ne ispoštuje svoju dužnost da spreči, ublaži, ukloni, ili minimizira štetne uticaje, a ovaj neuspeh prouzrokuje ili doprinese štetnom efektu, organizacija se može smatrati odgovornim za negativne uticaje koje ta šteta prouzrokuje. Međutim, neće biti odgovorna ako su štetu prouzrokovali samo poslovni partneri u lancu aktivnosti organizacije.

U slučaju da je organizacija odgovorna, moraće da obezbedi punu odštetu oštećenom za pretrpljenu štetu. Međutim, ovo neće dovesti do prekomerne kompenzacije, na primer kroz kaznenu odštetu.

Oštećene strane, koje nisu unutar EU mogu ovlastiti sindikat, nevladinu organizaciju za ljudska prava ili zaštitu životne sredine ili drugu nevladinu organizaciju sa sedištem u državi članici EU da podnese tužbe u njihovo ime, pod uslovima utvrđenim nacionalnim zakonodavstvom.

Kako će se pravila primenjivati u odnosu na organizacije iz trećih zemalja?

Ako organizacije koja nije članica EU te nema poslovnicu ni u jednoj državi članici EU, nadležni nadzorni organ će biti organ države članice EU u kojoj je organizacija ostvarila najveći deo svog neto prometa u EU. Organizacija će morati da odredi ovlašćenog predstavnika, koji je ovlašćen da prima komunikacije od nadležnog nadzornog organa i da saraduje sa njim.

Nadležni nadzorni organ može preduzeti mere izvršenja, uključujući izricanje novčanih kazni, protiv organizacije koja nije iz EU i preduzeti sve mere dostupne prema nacionalnom zakonu za njihovo izvršenje. Ako organizacija ne postupi po odluci o novčanoj kazni, organ može objaviti javno saopštenje o odgovornosti preduzeća.

Nepoštovanje obaveza koje proističu iz Direktive se kvalifikuje kao ekološki ili društveni aspekt.

Rezime

Direktiva CSDDD predstavlja značajan regulatorni pomak koji ima za cilj promovisanje održivog i odgovornog poslovnog ponašanja organizacija koje posluju na teritoriji EU. Iako Direktiva CSDDD predstavlja izazove usaglašenosti za organizacije i može (verovatno će) izdiskivati dodatne troškove organizacijama, ona takođe nudi mogućnosti za sve orgnaizacije (unutar EU i van) da poboljšaju svoju reputaciju i konkurentsku prednost u poslovanju na EU na mestima gde to danas možda i nije moguće. Cilj je da se organizacije koje efikasno sprovode ove mere dužne pažnje mogu pozicionirati kao lideri u održivosti i korporativnoj odgovornosti, potencijalno privlačivši više društveno svesnijih investitora i kupaca.

Priprema za ove imlementaciju zahteva Direktive CSDDD i prilagođavanje njima biće od suštinskog značaja za održavanje pristupa tržištu i obezbeđivanje dugoročnog poslovnog uspeha u EU. Sve organizacije treba da počnu sa detaljnim pregledom svojih trenutnih praksi i lanaca snabdevanja, angažovanjem sa zainteresovanim stranama i razvojem čvrstih okvira za usaglašenost sa Direktivom. 2027. izgleda daleko – ali u pogledu usklađenosti sa direktivom, ona je veoma blizu.